

DUHOVNI SKITNICA
Pišući o bečkom Ringu ili praškoj Zlatnoj ulički, Žmegač je prije duhovni skitnica nego turist s uobičajenim planom grada

ČETIRI EUROPSKA GRADA Eseji Viktora Žmegača

Zapisi o Beču, Parizu, Pragu i Berlinu

PIŠE
ŽELJKO IVANJEK



Kad se udaljite od uobičajenog stola, primjerice pišaćeg, pa sjednete za neki drugi, pogled na okolinu podosta se mijenja. Kao u filmu "Društvo mrtvih pjesnika"; točka motrišta mijenja prizor.

Slično je s novom knjigom "Četiri europska grada" (Matica hrvatska, 2017) germanista, književnog povjesničara, teoretičara i esejista Viktora Žmegača, koja je osnažila zrelu fazu njegova djela. Naime, već klasičnom opusu, posvećenom njemačkoj književnosti, Krleži, povijesnoj poetici romana i sličnome, Žmegač je s preokretom i ratom stao dodavati šire kulturološke i povijesne horizonte. Dopustio je da "zatajeno" poznavanje klasične glazbe upotpuni književno znanje.

To, dakako, nije bio tako nagli i radikalni zaokret kakav je novinskom osvrtu koristan, no može se

reći da je Žmegač od "Bečke moderne" (1998), pa još više od "Književnih protusvjetova" (s Nikolom Batušićem i Zoranom Kravarom), zanemario strukovne, strogo zadane strukture i upustio se u improvizacije. Susprezana širina njegova svjetonazora izbila je, jednostavno, u knjigama zrelosti.

Žmegačeva druga i drugačija mladost ujedno je nova mladost ovdašnjeg esejista i znanstvene rasprave, a prepoznatljiva širokokutnost književno-znanstvenog objekta zadobila je razmjere kakvi nisu bili poznati u okviru hrvatske, pa ni bivšejugoslavenske situacije. Nedostajala mu je tek samouvjerenost i bahatost jednog Schorskega, koga inače citira, ne samo zbog Beča, da bi se oslobodio "kompleksa" provincije, "podanika" iz bivšeg au-

U njegovu Beču supostoje "Treći čovjek" i Klimt, a grad se zasniva na Mozartu, Beethovenu, i drugim skladateljima

stro-ugarskog carstva.

Beč je tek jedan od četiri grada s kojima se pozabavio; druga tri jesu: Pariz, Prag i Berlin. Pritom ga "izdaju" mladenačke poveznice, na primjer između pojave bicikla u Beču, na početku XX. stoljeća, i pojave operete, ili atonalne glazbe. Lakoća s kojom je "sklizao" između statistike i teorije muzičke kompozicije samo je jedna od lakoća zbog kojih ovi eseji izgledaju kao dobra književna djela po sebi, čitkija od tradicionalnog esejista. Takva je, glavninom cijela biblioteka ovoga autora koja premašuje 26 naslova.

Pišući o bečkom Ringu ili praškoj Zlatnoj ulički, o bilo kojem toponimu unutar zadanog romba, Žmegač je prije duhovni skitnica nego turist s uobičajenim planom grada. U njegovu Beču supostoje "Treći čovjek" i Klimt, a grad se nekako zasniva na Mozartu, Beethovenu, Brahmsu i drugim skladateljima. Zaobilazeći čak i kronologiju, pisac gradi kulturološki obzor na "improvizacijskim" dionicama, pa stoga naraciju o bečkom valceru, odnosno ocu i sinu Straussu, prekida sa spomenutom o biciklima.

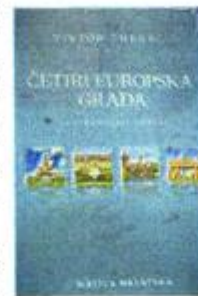
Preko brojnih bečkih studenata iz južnoslavenskih zemalja, preko

Karla Krausa i Freuda, Žmegač (r. 1929) uzdiže iz pepela poraženo Carstvo, povezujući Beč s umjetničkim odvjetkom u Pragu. Slikovito rečeno, a uvažavajući autorovu predanost klasičnoj glazbi, četiri Žmegačeva grada doimaju se kao četiri "uvodna" takta V. simfonije već spomenutog naturaliziranog Bečanina, kao četiri napomene iz kazala prema kome je raspisao ne samo kulturološku već i historioografsku simfonijsku pjesmu.

Suvremenim menadžerskim jezikom prefrazirano: profesor je tražio sinergiju u raznim umjetnostima, nadasve u glazbi i književnosti, kako bi otvorio vlastiti prozorčić na duhu vremena i historije. Zadržao je čudesnu sposobnost da suvremene senzibilitete prepozna u prošlosti, dakako pod drugim imenima. "Danas govorimo o globalizaciji, a tada je, pogotovo za umjetnike i znanstvenike, vrijedila europeizacija životnih iskustava", zabilježio je.

U praškom poglavlju, odgovoran prema izvorima, Žmegač je želio naglasiti jednu općeprihvaćenu činjenicu. To jest da je globalizacija, ili amerikanizacija, kako je zove Marko Grčić, jednosmjerna, pa stoga ne mari za činjenice. Zbog toga se rijetko spominje Beard prije Warhola, kad je riječ o pop-artu; profit je važniji od vremenske kronologije i korektnosti. Sličan je odnos između Johna Cagea i Pražanina Schulhofa, koji je, "čak nekoliko desetljeća" prije Amerikanca, objavio zbirku kratkih komada za klavir: "prvi primjer odsutnosti glazbe". Žmegač ovo ispravljajući, no je li time "primat" vraćen kamo treba.

Posredno, "Četiri europska grada" slične zdanju što se nalazi na uglu Vltavskog keja i Jirasekova trga, u Pragu (253. str.). Ta zgrada, "koja pleše" (1996), djelo je češko-hrvatskog arhitekta Vlade Milunića i Kanadanina Franka O. Gehryja. Ukoliko se vozite pored nje zgrada postaje "auto", pa više ne znate tko se, zapravo, vozi, a tko stoji. U svakom slučaju, vozi se Viktor Žmegač. ■



VIKTOR ŽMEGAČ
Četiri europska grada - kulturološki obzori
Matica hrvatska, Zagreb 2017.